

LAUSUNTO

Helsinki, 24.08.2018

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

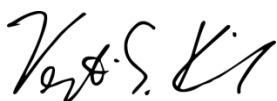
Viite: TEM/949/03.01.01/2017
TEM031:00/2017

Asia: Lausuntopyyntö; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ns. omatoimisen työnhaun mallista (täydentää hallituksen esitystä HE 93/2018 vp)

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä 80 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Päivi Kiiskinen, paivi.kiiskinen@soste.fi, puhelin 0400 516 018,
erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, puhelin 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas

pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

SOSTE katsoo, että lähtökohtana oleva luottamus työttömään työnhakijaan jää esityksessä näennäiseksi. SOSTE vastustaa tässä muodossa esitettyä ns. omatoimisen työnhaun mallia. SOSTE pitää annettua ehdotusta hieman sekavana ja osittain ristiriitaisena. SOSTE kritisoi, ettei valmisteluun ole otettu mukaan keskeisiä työllisyyden parissa toimivia sosiaali- ja terveysjärjestöjä. Katsomme, että:

- Esitys edellyttää työnhakijoille annettavia selkeitä ohjeita, kuinka menetellä, jotta täyttää omatoimisen työnhaun kriteerit. Palveluntuottajille tulee myös tehdä selkeät lainsoveltamisohjeet sekä yhtenäinen palveluntarpeen arvioinnin kriteeristö.
- Erityisesti vaikeasti työllistyvillä ja pitkään työttömillä olleilla todellisten työllistymismahdollisuuksien arvioiminen itsenäisesti voi olla haastavaa. Työnhakijoille tulee tarvittaessa olla mahdollisuus saada tukea työnhakuun ja potentiaalisten työpaikkojen löytämiseen.
- Esitys omatoimisen työnhaun seurannasta on tulkinnanvarainen. 12c § *Omatoimisen työnhaun seuranta* tulee kokonaisuudessaan selkeyttää.
- Työttömyysturvalain muutoksia tulisi käsitellä kokonaisuutena. Nyt annettu esitys sisältää ristiriitaisuuksia liittyen aktiivimalliin.
- Esitys sisältää useita positiivisia muutoksia työttömyysturvan seuraamuksiin. Muutokset ovat kuitenkin riittämättömiä. Ehdotetut karenssit ovat yhä esimerkiksi Ruotsia paljon tiukempia. 90 päivän karensseja tulisi lyhentää.

LAUSUNTO

SOSTE katsoo, että lähtökohtana oleva luottamus työttömään työnhakijaan jää esityksessä näennäiseksi. SOSTE vastustaa tässä muodossa esitettyä ns. omatoimisen työnhaun mallia. SOSTE pitää annettua ehdotusta hieman sekavana ja osittain ristiriitaisena. Työllisyyttä edistetään asiakaslähtöisillä työvoimapalveluilla, ei sanktioilla tai niiden uhalla (Sosiaalibarometri 2017).

Annettu esitys on valmisteltu yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön ja työelämän keskusjärjestöjen kanssa. SOSTE kritisoi, ettei valmisteluun ole otettu mukaan keskeisiä työllisyyden parissa toimivia sosiaali- ja terveysjärjestöjä. Esitys herättää erityisesti vaikeasti työllistyvien kohdalla monia kysymyksiä. Palvelujärjestelmän kehittämisessä tulee olla mukana arjen asiantuntemus, eikä tätä nyt ole huomioitu.

Olemme ottaneet tässä lausunnossa huomioon jäsenjärjestöiltämme saamamme kommentit esitettyyn malliin. SOSTE toivoo lain jatkovalmistelussa kiinnitettävän huomiota erityisesti lausunnossa esille nostettaviin asioihin.

Työnhakijan kannalta uudistus vaatii selkeitä ohjeita ja tukea

SOSTE pitää hyvänä, että annettu esitys ottaa huomioon alueen työmarkkinatilanteen ja mahdollisen ammattitaitosuojan. On myös hyvä, että työnhakijan mahdolliset työnhakutaitojen, osaamisen ja ammattitaidon tai työ- ja toimintakyvyn puutteet otetaan huomioon. Nämä vaikuttavat mm. haettavien työmahdollisuuksien määrän alentamiseen.

SOSTEn jäsenjärjestöt ovat usein nostaneet esiin huolen osatyökykyisten mahdollisuudesta saada asiantuntevaa palvelua työllistymisensä edistämiseksi, palvelutarpeensa arvioinnissa ja työllistymisvalmiuksiensa arvioinnissa. Onko palveluntuottajilla riittävää tietämystä vammaisen, osatyökykyisen, pitkäaikaissairaana palvelutarpeesta? Osaako palveluntuottaja ottaa vammasta, iästä tai

sairaudesta johtuvat rajoitteet huomioon? SOSTE korostaa, että työkyky tulee nähdä laajemmin ja se on aina arvioitava suhteessa mahdollisiin työtehtäviin. Pelkkä lääketieteellinen ja diagnoosipohjainen arvio työkyvystä on riittämätön.

SOSTE pitää hyvänä, että annettu esitys ottaa huomioon nykyiset erilaiset työnhaun muodot. Haettavien paikkojen tulee kuitenkin olla sellaisia, joihin työnhakija voi perustellusti odottaa työllistyvänsä. Kirjauksen tarkoituksena on todennäköisesti estää ”hakemustehtailu”, josta mallia on kritisoitu. SOSTE katsoo, että tämä kirjaus ei ole yksiselitteinen. Esitys korostaa työnhakijan omatoimisuutta. Erityisesti vaikeasti työllistyvillä ja pitkään työttömillä olleilla todellisten työllistymismahdollisuuksien arvioiminen itsenäisesti voi olla haastavaa. SOSTE katsoo, että työnhakijoille tulee tarvittaessa olla mahdollisuus saada tukea työnhakuun ja potentiaalisten työpaikkojen löytämiseen.

Työnhakijoille tulee antaa selkeät ohjeet, kuinka menetellä, jotta täyttää omatoimisen työnhaun kriteerit. Esimerkiksi mitä tarkoitetaan lain kirjauksella ”Jos työnhakija on omalla menettelyllään aiheuttanut sen, ettei työhakemus johda työsuhteen syntymiseen” (12 b §, toinen momentti)? SOSTE pitää hyvänä, että työllistymissuunnitelmassa sovittua omatoimista työnhakua koskeva ohjeistus annetaan työnhakijalle kirjallisena (§10). On myös hyvä, että työllistymissuunnitelmaan kirjataan, mikäli maakunta tai palveluntuottaja edellyttää muuta selvitystä kuin työnhakijan oman ilmoituksen suunnitelman toteuttamisesta.

Työnhakijoiden tasavertaisen kohtelun vuoksi, myös palveluntuottajille tulee tehdä selkeät lainsoveltamisohjeet sekä yhtenäinen palveluntarpeen arvioinnin kriteeristö.

Työnhaun seuranta vaatii selkeyttämistä

Esitys omatoimisen työnhaun seurannasta on tulkinnanvarainen. SOSTE katsoo, että 12c § Omatoimisen työnhaun seuranta tulee kokonaisuudessaan selkeyttää. 12 c § pykälän ensimmäisessä momentissa mainitaan, että työnhakua seurataan 30 päivän tarkastelujaksolla. Tämä on tulkinnanvarainen pykälän 12 c § toisen momentin kanssa, jonka mukaan työnhakija on velvollinen ilmoittamaan omatoimisesta työhausta maakunnan tai palveluntuottajan asettamassa määräajassa ja maakunnan tai palveluntuottajan kanssa sovitulla tavalla. Tuleeko siis työnhakijan ilmoittaa työhausta 30 päivän välein vai maakunnan tai palveluntuottajan asettamassa määräajassa? Mikäli tämä on tulkittavissa siten, että työttömän tulee ilmoittaa työhausta 30 päivän välein, pykälän toisen momentit tarkoitus jää epäselväksi. Mikä on maakunnan ja palveluntuottajan rooli? Työnhaun palveluntarpeen arvioinnin (11§) yhteydessä arvioidaan myös työnhaun tuloksellisuutta. Palveluntarpeen arviointi tehdään viimeistään kolmen kuukauden kuluttua edellisestä arvioinnista.

On myös epäselvää, kuinka työnhakua tarkastellaan tarkastelujaksolla. Omatoimisen työnhaun 12a § ensimmäiseen momenttiin on kirjattu, että työnhakija hakee tarkastelujakson aikana keskimäärin vähintään yhtä työmahdollisuutta jokaista kalenteriviikkoa kohti. 12c § kolmannessa momentissa kuitenkin määritellään ne kriteerit, jotka työnhakijan on täytettävä, jotta hän voi jättää hakematta työmahdollisuuksia ko. kalenteriviikolla. Tarkastellaanko työnhakua siis erikseen jokaisen kalenteriviikon osalta vai tarkastelujaksokokonaisuutena? Mikäli jokaista viikkoa tarkastellaan erikseen, ei se ota huomioon avointen työpaikkojen ja muiden työllistymismahdollisuuksien viikoittaista vaihtelua. Tosiasialliset työllistymismahdollisuudet eivät välttämättä jakaannu tasaisesti joka viikolle.

Työttömyysturvalain muutoksia tulisi käsitellä kokonaisuutena

SOSTE on useammassa lausunnossaan korostanut, että työttömyysturvalain muutokset tulisi käsitellä kokonaisuutena. Nyt annettu esitys sisältää ristiriitaisuuksia liittyen aktiivimalliin. Mikäli työtön täyttää omatoimisen työnhaun kriteerit hän ei välttämättä säästy aktiivimallin mukaiselta sanktiolta. Vastaavasti työtön voi täyttää aktiivimallin kriteerit, mutta hänen ei katsota täyttäneen omatoimisen työnhaun kriteereitä. Aktiivimallin riittävän aktiivisuuden osoittamiseen riittää työssäolo yhden kalenteriviikon työssäoloehdon täyttävässä työssä, mutta omatoimisen työnhaun mallissa työttömän ei tarvitse hakea työmahdollisuuksia vasta kun hän on tehnyt yli kaksi viikkoa työtä vähintään 80 %:n työajalla.

Erilaiset vaatimukset aktiivisuuden osoittamisesta sekä eri pituiset tarkastelujaksot tekevät järjestelmän ymmärtämisen kovin sekavaksi ja monimutkaiseksi työttömän näkökulmasta ja oletettavasti myös hallinnollisesti.

Muutokset karensseihin riittämättömiä

Esitys sisältää useita positiivisia muutoksia työttömyysturvan seuraamuksiin. SOSTE pitää hyvänä muutoksena, että työhönsoitukset eivät ole jatkossa velvoittavia. Työttömän kannalta epäsovivista tai lyhyellä varoitusajalla tulleista osoituksista kieltäytymisestä ei tulisi jatkossa enää karenssia. SOSTE kannattaa esityksen ehdotusta karenssien porrastuksesta ja varoituskäytännön mukaan ottamista. On hyvä, että työttömän annetaan mahdollisuus korjata, usein tahatonta virheellistä toimintaansa, ennen sanktioita. SOSTE huomauttaa, että ehdotetut karenssit ovat yhä esimerkiksi Ruotsia paljon tiukempia.

Ehdotuksessa säilyy edelleen 90 päivän karenssi työpaikasta kieltäytymisestä, mikä on paljon pidempi kuin Ruotsissa, jossa rangaistus kovenee virheen toistuessa. Myös irtisanoutumisesta karenssi on Ruotsissa puolet lyhyempi. Nämä 90 päivän karenssit ovat kohtuuttoman pitkiä ja SOSTE katsoo, että niitä tulisi lyhentää.

Sosiaalibarometrissa 2017 TE-toimistojen johtajat eivät uskoneet karenssien parantavan työllisyyttä. Tähän uskoi vain 15 prosenttia TE-johtajista. Jo ennestään matalan perusturvan leikkausten haitat työttömän hyvinvoinnille ovat varsin ilmeisiä, sen sijaan sanktioiden väitetyistä hyödyistä ei juurikaan ole todisteita. Työllistymistä ja hyvinvointia edistää laadukas toimenpiteiden sisältö. Epäsoviva ja karenssin uhalla vastaanotettu työ tai koulutus heikentää motivaatioita ja uudelleen työllistymisen mahdollisuuksia.